

УДК 378.017-047.22:[378.018.8:373.5.011.3-051:91](045)

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-216-202-206

КОСТОЛОВИЧ Марія Ігорівна –

докторантка

Рівненського державного гуманітарного університету

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-2119-6237>

e-mail: kostolovychm@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ТРАНСВЕРСАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ ЗАСОБАМИ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

У статті розкрито проблему формування трансверсальних компетентностей майбутніх учителів географії засобами методичної системи розвивального навчання. Розкрито значення трансверсальних компетентностей у підготовці майбутніх учителів географії до професійної діяльності. Виявлено у розвивальному навчанні чотири основні взаємопов'язані блоки: розвиток – здібності – діяльність – особистість. Встановлено, що розвивальне навчання має системну організацію. Застосовано системно-діяльнісний підхід, що базується на міждисциплінарних принципах пізнання, необхідних для вивчення всього спектра природничих дисциплін, зокрема географії. Розроблено методичну систему розвивального навчання, придатну для вивчення природничих дисциплін в закладах загальної середньої освіти. Встановлено, що початковим елементом цієї системи є розумова діяльність особистості, що передбачає наявність здібностей, творчого мислення, самостійної творчої роботи та колективної діяльності у вирішенні навчальних завдань. Застосовано діалектичні принципи (правила пізнання), що дозволяють формувати основи теоретичного мислення особистості. Використано теорію розвивального навчання у шкільних курсах географії. Встановлено, що самостійна робота включає 5 компонентів – навчально-пізнавальні мотиви, як усвідомлення «для чого я маю вивчати», визначення навчальних завдань - «що я маю зробити?», вибір засобів і методів, планування рішення («як і в якій послідовності я маю вирішити завдання»). Розкрито різні аспекти системно-діялісного підходу до створення методичної системи розвивального навчання: теоретичний, методологічний, процесуальний.

Ключові слова: формування, розвиток, здібності, навчальні завдання, творче мислення, трансверсальні компетентності, майбутні учителі географії, методична система, розвивальне навчання.

KOSTOLOVYCH Maria Ihorivna –

doctoral student

Rivne State Humanities University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-2119-6237>

e-mail: kostolovychm@gmail.com

FORMATION OF TRANSVERSAL COMPETENCES OF FUTURE GEOGRAPHY TEACHERS USING THE METHODOLOGICAL SYSTEM OF DEVELOPMENTAL TRAINING

The article reveals the problem of forming transversal competencies of future geography teachers by means of the methodical system of developmental education. The significance of transversal competences in the preparation of future geography teachers for professional activity is revealed. Four main interconnected blocks have been identified in developmental education: development - abilities - activity - personality. It has been established that developmental education has a systematic organization. A system-activity approach based on interdisciplinary principles of knowledge, necessary for the study of the entire spectrum of natural disciplines, including geography, is applied. A methodical system of developmental education, suitable for studying the disciplines of the natural cycle in institutions of general secondary education, has been developed. It was established that the initial element of this system is the mental activity of the individual, which implies the presence of abilities, creative thinking, independent creative work and collective activity in solving educational tasks. Dialectical principles (rules of knowledge) are applied, which allow forming the foundations of theoretical thinking of an individual. The theory of developmental learning was used in school geography courses. It was established that independent work includes 5 components - educational and cognitive motives, such as awareness of "why I have to study", definition of educational tasks - "what should I do?", choice of means and methods, decision planning ("how and in what sequence I have to solve the task"). The methodological aspects of the system-activity approach to the creation of a methodical system of developmental education are revealed. It is inserted that the theoretical aspect reveals the methodological system as a set of hierarchical components (as an example, in the study of geography, a block of Earth sciences is distinguished, which is divided into geography, geology, chemistry and other sciences). It is revealed that the methodological aspect involves the application of a system-activity approach in the study of external manifestations of the essence of objects and phenomena (as an example, the Earth is a large system consisting of four systems - the lithosphere, the atmosphere, the hydrosphere and the biosphere). The procedural aspect of the implementation of the system-activity approach in the educational activity of students, which is transmitted in the form of the formula: "activity - personality", was studied.

Key words: formation, development, abilities, self-learning tasks, creative thinking, transversal competences, future geography teachers, methodical system, developmental education.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Важливим напрямом у подоланні кризи освіти є орієнтація на професійне зростання майбутніх учителів. У ринковій економіці стає важливою професійна мобільність, здатність майбутнього фахівця швидко орієнтуватися при змінах у професійній галузі, пристосовуватися до них, бути сприйнятливим та сприяти впровадженню інноваційних технологій. Професійну мобільність відрізняють готовність до творчої діяльності, до ухвалення та реалізації нестандартних рішень. Резуль-

татом її є професійна відповідність, яка постає як одна з умов досягнення людиною успіху в житті. Все це стає можливим за умови застосування в освітньому процесі технології розвивального навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У середині минулого століття зародилася і почала розвиватися психолого-дидактична теорія навчання, яка базувалася на двох концепціях. Перша – це концепція змістового узагальнення за умови реалізації діалектичних принципів сходження від

конкретного до абстрактного та від абстрактного до конкретного. Це свідчить про те, що теорія, що розглядається, має потужну філософську базу, яка для цієї теорії є методологічною основою. Друга концепція, на якій базується теорія навчання – це концепція навчальної діяльності, що не зводиться до поняття учіння. За цією концепцією лише змінивши зміст навчання, надавши йому теоретичного характеру, можна забезпечити розумовий розвиток особистості, формування у неї теоретичного мислення.

Концепція навчальної діяльності є інтегративною. У ній містяться результати досліджень багатьох науковців (О. Вознюк [3], І. Зязюн [4], О. Лучанінова [5], А. Малишева [6] та ін.).

Характерною особливістю досліджень є те, що вони стосуються вирішення проблеми створення та реалізації освітніх технологій з різних навчальних предметів у різні вікові періоди учнів. Саме це призводить до того, що технологічні дослідження в комплексі ще далекі від завершення як у теоретичному аспекті, так і в практичному.

Розв'язати цю суперечність можливо за умови розробки та запровадження методичної системи розвивального навчання. Для її реалізації майбутній учитель має володіти трансверсальними компетентностями. Питання формування трансверсальних компетентностей розглядалися науковцями (Т. Борова [1], Т. Ведь [2], Л. Попова [8] та ін.). Трансверсальні компетентності характеризуються науковцями як такі, які описують знання, навички та цінності, що допоможуть майбутнім фахівцям реалізувати себе як особистість та професіонал, а також знайти роботу, своє місце в житті та суспільстві.

Так, Т. Борова зазначає, що формування трансверсальних навичок можливо за системного підходу до аналізу складних соціальних та технічних завдань, сформованості стратегічного критичного мислення, соціальної та професійної мобільності [1, с. 168].

Трансверсальний підхід передбачає переосмислення системного і цілісного результату професійної підготовки, а також виокремлення ознак готовності здобувача освіти застосовувати відповідні знання, уміння та досвід на практиці на сучасному ринку праці [1, с. 165].

Подібної думки дотримується О. Непша, розглядаючи проблеми розвитку географічної освіти. Автор констатує, що виникає необхідність формування географічно освіченої особистості, здатної до активної діяльності в умовах сучасного суспільства, до набуття відповідних знань і умінь, до самоосвіти. Учитель сьогодні є не лише джерелом інформації, а й організатором, який направляє освітній процес. Тому уміння забезпечувати взаємодію з учнями, спілкуватися і керувати їх навчальною діяльністю під час уроку та за межами класу, стає однією із важливих професійно-педагогічних якостей у соціально-психологічній взаємодії учня і вчителя [8, с. 193].

Аналіз вищезазначеного демонструє розрізненість публікацій науковців у напрямках розвивального навчання та формування трансверсальних

компетентностей майбутніх учителів, зокрема учителів географії.

Мета – розкрити проблему формування трансверсальних компетентностей майбутніх учителів географії засобами методичної системи розвивального навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Завданням розвивального навчання є формування особистості з гнучким розумом, розвиненими потребами до подальшого пізнання і самостійних дій з певними навичками і творчими здібностями.

Категорія розвитку у дослідженні І. Зязюна є центральною в теорії наукового та навчального пізнання. Розвиток визначається як закономірна, цілісна та незворотна зміна систем, що має певну спрямованість і є нескінченним процесом. Русійні сили, загальна спрямованість та основні етапи розвитку базуються на діалектиці навколишнього світу, яка проявляється через її закони (перехід кількісних змін до корінних якісних, заперечення заперечення, єдність та боротьба протилежностей) [4, с. 98].

Безпосередньо з розвитком особистості пов'язані її здібності. Здібності автор визначає як індивідуальні особливості особистості, що є суб'єктивними умовами успішного здійснення діяльності. Здібності не зводяться до знань, умінь і навичок, а виявляються у швидкості, глибині та міцності оволодіння способами діяльності [4, с. 101].

На рівень розвитку здібностей впливає вид навчання: традиційний чи творчий. Проте у традиційному навчанні також можуть розвиватися творчі здібності, що залежить від учителя. Творчо працюючий учитель може сприяти розвитку учня через самостійну навчальну діяльність.

Самостійна діяльність включає 5 компонентів – навчально-пізнавальні мотиви, як усвідомлення «для чого я маю вивчати», (скажімо географію); визначення навчальних завдань (дія цілепокладання) – «що я маю зробити?», вибір засобів і методів, планування рішення («як і в якій послідовності я маю вирішити завдання»), вирішення навчальних завдань та дія самооцінки («все і чи правильно я зробив, що ще необхідно зробити, щоб досягти мети»).

На перший погляд, престижний мотив є досить ефективним. Проте, в умовах традиційного навчання цей мотив і відповідно діяльність є дієвими лише до конкретного результату (наприклад, отримав високий бал). Досягнення мети самостійної творчої діяльності можливе на основі пізнавальної потреби. Це, перш за все, потреба нової інформації.

Справедлива думка дослідників (О. Вознюк [3], О. Лучанінова [5], А. Малишева [6]) про те, що з пізнавальними потребами пов'язані позитивні установки та інтерес. Щоб протистояти інформаційному тиску і досягти рівноваги з навколишнім світом суб'єкту необхідно підвищити рівень пізнавальної активності, що визначає глибину проникнення у процес вивчення навколишнього світу.

Як вказує О. Вознюк, відображення об'єктивної реальності залежить і від активності суб'єкта. Ця активність визначається його потре-

бами, інтересами та рівнем загальної культури. Якщо діяльність індивіда обмежена штучними рамками, коло інтересів його поступово звужується, що перешкоджає порушенню психічної рівноваги і когнітивної діяльності [3, с. 82].

Для підтримання високого рівня пізнавальної активності особистості необхідна організація їхньої власної навчальної діяльності, заснованої на взаємодії та перетворенні об'єктів пізнання. Організація такої діяльності лежить в основі системно-діяльнісного підходу у навчанні.

Отже, основу розвитку особистості становить пізнавальна потреба, через неї відбувається формування мотивів, «запуск» власної діяльності, розвиваються здібності, починає функціонувати ланцюг, в якому можна виділити такі сегменти: пізнавальна потреба – навчально-пізнавальні мотиви – позитивні установки, позитивні емоції – стійкий інтерес, увага – власна діяльність – розвиток здібностей.

Відповідно до логіки будь-якої діяльності, зокрема навчальної, за усвідомленням «навіщо мені це потрібно, чи варто за це братися» виникає питання: «Що я маю зробити для цього?». Щодо навчальної діяльності це сформульовано так: «Що ми повинні вивчити у цьому курсі?».

Виділяємо навчальні та конкретно-практичні завдання. У традиційному навчанні вирішуються лише конкретно-практичні завдання, використовуючи часткові методи. Вони застосовуються на вирішення вузького кола завдань.

Для організації самостійної навчальної діяльності необхідно ставити передусім навчальні завдання. Вони спрямовані на засвоєння загальних методів розумових дій при вирішенні конкретних практичних завдань.

В курсі географії 6 класу як загальні способи учителі пропонують учням застосувати правила пізнання. Вони формулюються самими учнями. Вчитель висуває лише проблему: «Як пізнавати навколишній світ – предмет вивчення географії? Чи достатньо для цього вже засвоєних на уроках правил та вмінь?»

Після редагування відповідей учнів правила сформульовано так: «1 – вивчи предмет у цілому, здійсни його загальний опис; 2 – розділи предмет на частини, вивчи кожну окремо; 3 – поєднай вивчені частини, розглянь, як вони взаємодіють».

Отже, навчальні завдання – це специфічні завдання, орієнтовані на засвоєння загальних способів їх розв'язання у цій галузі. Основна відмінність навчального завдання від звичайних конкретно-практичних виявляється у розвитку діючого суб'єкта, зокрема, у розвитку його пізнавальних здібностей, які виявляються у процесі оволодіння діяльністю, у тому, наскільки індивід за інших рівних умов швидко і ґрунтовно, легко і міцно освоює способи її організації та здійснення [6, с. 192].

За постановкою навчальних завдань логічно виникає питання «Як і в якій послідовності потрібно розв'язати завдання». Для відповіді це питання запропоновано розглянути вищезазначені правила пізнання навколишнього світу.

Дія планування, як і вибір засобів та методів, також передують практичному вирішенню завдань. Планування реалізується з урахуванням загальних методів розумових процесів – правил пізнання. У курсі географії 6 класу на початку навчального року учні складають план вивчення Землі. За першим правилом пізнання здійснюється загальна характеристика Землі, за другим Земля поділяється подумки на частини – оболонки; за третім правилом ці оболонки поєднуються, вивчається їх взаємодія; виявляється, що вони утворюють більшу – географічну оболонку, яку досліджує географія.

Щоб зняти протиріччя («без розповіді вчителя не можна і з розповіддю погано»), необхідно організувати під час уроку спільну навчальну діяльність. Така діяльність передбачає колективне вирішення навчальних завдань учнями та вчителем.

До організації такої діяльності привернено увагу дослідників. Зазначимо роботу В. Павленко. Науковцем розкрито ситуації спільної продуктивної та творчої діяльності вчителя з учнями. Така діяльність сприяє становленню комунікативних компонентів навчальної діяльності, у якій учень стає ініціативним партнером [7, с. 168].

Як зазначає А. Малишева, у колективній діяльності у спілкуванні в групі однолітків, формуються елементи самостійності – критичність до думок, слів, вчинків. На цій основі виробляється вміння бачити та оцінювати позицію іншої людини, мати власну точку зору, вміти відстоювати її [6, с. 193].

Необхідність організації колективної навчальної діяльності учнів диктується і розвивальною технологією, у якій учень виступає як суб'єкт навчальної діяльності. Щоб розвивати самостійну навчальну діяльність і формувати на її основі творче мислення, самому вчителю необхідно мислити діалектично і розривати у навчанні єдність індивідуального і колективного. Системно-діяльнісний підхід розвивального навчання дозволяє дотримуватися такої єдності.

У курсах географії вчителі організують колективну діяльність учнів під час складання моделей – схем природних зон та районів. У групі, наприклад, учень узагальнює навчальний матеріал з клімату, інший – води чи ґрунтів. Результат індивідуальної роботи характеризується колективною моделлю – схемою усієї зони чи району.

У процесі вивчення фізичної географії використовуються міркування, які вписуються в закон виключеного протиріччя формальної логіки. Вони використовуються за формулою «А є не А». За цим законом не можуть бути одночасно істинними два несумісні висловлювання про один і той самий об'єкт, тому одне з них буде хибним. На основі цього закону можна відповісти лише на запитання «або-або» і відповідно подати альтернативне рішення. «Ця гірська порода граніт чи не граніт?» – питання поставлене правильно. Дійсно, якщо зразок цієї гірської породи граніт, він не може бути одночасно жодною іншою породою.

Міркування за законами діалектичної логіки включають два протилежні процеси («і те, й інше»). Вони проявляються одночасно – і річкова ерозія

(розвив), і акумуляція; людина здійснює на природу і позитивний, і негативний вплив тощо.

За результатом діалектичних принципів пізнання можна створювати під час уроків ситуації, які стають джерелом розвитку творчого мислення учнів. На основі роздвоєння на протилежності виникає ситуація «сократівського діалогу».

1. Насамперед досліджуваний об'єкт поділяється на протилежності. Наприклад, взаємодія «людина – вода» поділяється на вплив людини на водні об'єкти і вплив води життя людини.

2. Поділені частини розглядаються. Виникає діалектична проблемна ситуація. В Україні достатньо водних ресурсів. Проте, у літній період, коли вода річок особливо потрібна, її може не вистачити.

Ефективною у процесі вирішення навчальних завдань та формуванні творчого мислення учнів є ситуація антиномії, за якої протилежності навколишнього світу визначаються одна за одною та розглядаються одночасно. Наприклад, випаровування – це утворення водяної пари з води, а конденсація – утворення води з водяної пари.

Методика вивчення творчого мислення включає систему питань та завдань, які можуть пропонуватися учням за результатами навчання. Наприклад, доречними є завдання на географічний прогноз: «Що станеться, якщо осушити всі болота на Поліссі?».

Отже, розглядаючи проблему формування трансверсальних компетентностей майбутніх учителів географії стверджуємо, що системно-діяльнісний підхід є основою методичної системи розвивального навчання.

Методична система розвивального навчання передбачає три аспекти. Теоретичний аспект характеризує систему як комплекс елементів, що взаємодіють. Властивості системи не зводяться до суми властивостей складових її елементів. Система є інтегральним цілим, у якому властивості елементів до певної міри знімаються, поглинаються і перетворюються на властивості цілого. Методична система характеризується ієрархічністю компонентів. Так, блок наук про Землю поділяється на географію, геологію, хімію та інші науки.

Методологічний аспект. Основою методології системних досліджень є діалектика. Діалектичний метод пізнання є загальним. Наприклад, застосовуючи системний підхід щодо Землі учні передусім розглянуть її загалом як велику надсистему. Далі розділяють її на чотири великі системи – літосферу, атмосферу, гідросферу та біосферу. Застосовуючи аналітико-синтетичний метод як загальний, за подальшого вивчення вони розчленовують послідовно кожен з виділених систем.

Процесуальний аспект у дослідженні передбачає впровадження системно-діяльнісного підходу в навчальну діяльність учнів. Його можна подати у вигляді формули: «діяльність – особистість».

Отже, розвивальним можна вважати навчання, в якому в суб'єкта навчальної діяльності у зоні найближчого розвитку на основі повсякденного мислення та інтелектуальних здібностей

формується теоретичне творче мислення та творчі здібності.

Висновки та перспективи подальших розвідок напред. У процесі розкриття значення трансверсальних компетентностей у підготовці майбутніх учителів географії до професійної діяльності виявлено у розвивальному навчанні чотири основні взаємопов'язані блоки: розвиток – здібності – діяльність – особистість. Застосовано системно-діяльнісний підхід, що базується на міждисциплінарних принципах пізнання, необхідних для вивчення всього спектра природничих дисциплін, зокрема географії. Розроблено методичну систему розвивального навчання, придатну для вивчення природничих дисциплін в закладах загальної середньої освіти. Встановлено, що початковим елементом цієї системи є розумова діяльність особистості, що передбачає наявність здібностей, творчого мислення, самостійної творчої роботи та колективної діяльності у вирішенні навчальних завдань. Застосовано діалектичні принципи (правила пізнання), що дозволяють формувати основи теоретичного творчого мислення особистості. Використано теорію розвивального навчання у шкільних курсах географії. Розкрито різні аспекти системно-діяльнісного підходу до створення методичної системи розвивального навчання: теоретичний, методологічний, процесуальний.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні компетентнісного підходу до формування трансверсальних компетентностей у процесі підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

- Борова Т., Ведь Т., Чжан Ц. Формування трансверсальних компетентностей у студентів ЗВО на основі гібридного навчання. *Адаптивне управління: теорія і практика : електронне наукове фахове видання*. Серія: Педагогіка. 2022. Вип. 13(25). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/download/457/397/> (дата звернення: 17.11.2024).
- Ведь Т. М. Теоретичні засади формування трансверсальних компетентностей на сучасному етапі розвитку суспільства. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць. 2020. Вип. 27. С. 138–142.
- Вознюк О. В. Розвиток особистості педагога в умовах цивілізаційних змін: теорія і практика : монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2013. 614 с.
- Зязюн І. А. Концептуально-методологічні та дидактичні підходи до наукового осмислення педагогічної освітньо-виховної проблематики. *Філософія педагогічної дії* : монографія : Черкаси: Видавничий відділ ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.
- Лучанинова О. П. Методологічний концепт освітніх трендів: дистант як адаптивна освіта в умовах суспільних змін. *Адаптивні процеси в освіті* : зб. матер. (тез доповідей) 1-го Міжнар. наук. форуму. Київ-Харків, 2022, Вип. 1 (4). С. 74–76.
- Малишева А. А. Освітні концепції з підготовки молоді у методології професійної освіти. *Науковий вісник. Серія «Філософія»*. 2017. Вип. 48. Ч. 1. С. 191–197.
- Павленко В. В. Становлення та розвиток ідеї розвивального навчання. *Історико-педагогічні дослідження в Україні : стан, проблеми, перспективи* : матеріали міжвуз. наук.- практ. аспірантів та

молодих учених (Хмельницький, 18 жовт. 2012 р.). Хмельницький : ХГПА, 2012. Вип. 1. С. 164–174.

8. Попова Л. М. Екземпліфікація терміну «трансверсальність» у сучасному науковому просторі через призму підготовки майбутнього фахівця. *Інноваційна педагогіка*, 2022. Вип. 48. Т. 2. С. 165–169.

9. Непша О. В. Підготовка майбутніх учителів географії до організації дослідницької діяльності учнів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2022., № 83. С. 193–197.

REFERENCES

1. Borova, T., Ved, T., Chzhan, Ts. (2022). Formuvannya transversalnykh kompetentnosti u studentiv ZVO na osnovi hibrydnogo navchannia [Formation of transversal competences among students of higher education institutions on the basis of hybrid education]. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka : elektronne naukove fakhove vydannia. Seriiia : Pedahohika*. 13(25). URL: [https://amp.org.ua/index.php/journal/article/download/457/39/7/\(data_zvernennia:17.11.2024\)](https://amp.org.ua/index.php/journal/article/download/457/39/7/(data_zvernennia:17.11.2024)). [in Ukrainian]

2. Ved, T. M. (2020). Teoretychni zasady formuvannia transversalnykh kompetentnosti na suchasnomu etapi rozvytku suspilstva [Theoretical foundations of the formation of transversal competences at the modern stage of the development of society]. *Pedahohichni nauky : zb. nauk. prats*. 27. 138–142. [in Ukrainian]

3. Vozniuk, O. V. (2013). Rozvytok osobystosti pedahoha v umovakh tsyvilizatsiinykh zmin: teoriia i praktyka [The development of the teacher's personality in the conditions of civilization changes: theory and practice]: monohrafiia. Zhytomyr. [in Ukrainian]

4. Ziaziun, I. A. (2008). Kontseptualno-metodolohichni ta dydaktychni pidkhody do naukovoho osmyslennia pedahohichnoi osvitho-vykhovnoi problematyky. *Filosofiiia pedahohichnoi dii* [Conceptual-methodological and didactic approaches to the scientific understanding of pedagogical educational issues]: monohrafiia. Cherkasy. [in Ukrainian]

5. Luchaninova, O. P. (2022). Metodolohichniy kontsept osvithnikh trendiv: dystant yak adaptyvna osvita v umovakh suspilnykh zmin [Methodological concept of educational trends: distance learning as adaptive education in the conditions of social changes]. *Adaptyvni protsesy v osviti : zb. mater. (tez dopovidei) 1-ho Mizhnar. nauk.*

forumu. Kyiv-Kharkiv, 1 (4). S. 74–76. [in Ukrainian]

6. Malysheva, A. A. (2017). Osvitni kontseptsii z pidhotovky molodi u metodolohii profesiinoi osvity [Educational concepts for youth training in the methodology of professional education]. *Naukovyi visnyk. Seriiia «Filosofiiia»*. 48. 1. S. 191–197. [in Ukrainian]

7. Pavlenko, V. V. (2012). Stanovlennia ta rozvytok idei rozvyvalnoho navchannia [Formation and development of the idea of developmental]. *Naukovi zapysky. Istoryko-pedahohichni doslidzhennia v Ukraini : stan, problemy, perspektyvy : materialy mizhvuz. nauk.- prakt. konf. aspirantiv ta molodykh uchenykh (Khmelnitskyi, 18 zhovt. 2012 r.)*. Khmelnytskyi : KhHPA. 1. S. 164–174. [in Ukrainian]

8. Popova, L. M. (2022). Ekzemplifikatsiia terminu «transversalnist» u suchasnomu naukovomu prostori cherez pryzmu pidhotovky maibutnoho fakhivtsia [Exemplification of the term "transversality" in the modern scientific space through the prism of training a future specialist]. *Innovatsiina pedahohika*, 48. 2. S. 165–169. [in Ukrainian]

9. Nepsha, O. V. (2022). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv heohrafii do orhanizatsii doslidnytskoi diialnosti uchniv [Preparation of future geography teachers for the organization of students' research activities]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*. 83. S. 193–197. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОСТОЛЮВИЧ Марія Ігорівна – докторантка Рівненського державного гуманітарного університету.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх учителів географії, методика навчання географії, краєзнавство та краєзнавча робота; теорія і практика формування екологічних знань.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOSTOLOVYCH Maria Ihorivna – doctoral student Rivne State Humanities University.

Scientific interests: professional training of future geography teachers, geography teaching methods, local history and local history work; theory and practice of environmental knowledge formation.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2024 р.

УДК 316. 7. 091

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-216-206-211

КУЛІКОВА Світлана Вікторівна –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мистецької освіти

Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0397-6853>

e-mail: s.v.kulikova@cuspu.edu.ua

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ГАЛУЗІ В ПЕРІОД 2010-2023 РОКІВ

У статті автор розглядає основні напрями вітчизняних та зарубіжних наукових досліджень у соціокультурній галузі.

Сучасні соціокультурні процеси є предметом активних досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Дослідження охоплюють широкий спектр тем, від теоретичних засад соціокультурних трансформацій до аналізу конкретних практик та проєктів.

Соціокультурна діяльність – це багатогранний процес, спрямований на творчий розвиток особистості, задоволення її культурних потреб та збагачення культурного середовища, яка здійснюється як професійними, так і непрофесійними суб'єктами і включає в себе створення, збереження, поширення та використання культурних цінностей. Соціокультурна діяльність відіграє важливу роль у формуванні культурного середовища та соціальній інтеграції, передбачає не лише збереження культурних цінностей, але й їхнє оновлення та популяризацію. Соціокультурна діяльність здійснюється через різноманітні форми і методи, включаючи освітні, дозвілєві, творчі та інші проєкти й спрямована на задоволення культурних потреб різних соціальних груп.